

Bediüzzaman Said Nursî

“Beşaret veriyor ki: Asıl insaniyet-i kübrâ olan İslâmiyet, sema-i müstakbelde ve Asya’nın cinanı üzerinde bulutsuz güneş gibi pertev-efşân olacaktır.”

Bediüzzaman Said Nursî

“Eğer biz doğru İslâmiyeti ve İslâmiyete lâıyk doğruluğu ve istikameti göstersek, bundan sonra onlardan fevc fevc dahil olacaklardır.”

Münazarat, s. 86

“Eğer biz ahlâk-ı İslâmiyenin ve hakaik-i imaniyenin kemâlâtını ef’âlimizle izhar etsek, sair dinlerin tâbileri, elbette cemaatlerle İslâmiyete girecekler; belki küre-i arzın bazı kıt’aları ve devletleri de İslâmiyete dehâlet edecekler.”

Hutbe-i Şamiye, s. 30

Mukaddeme

Üç Cüz’dür.

Birinci Cüz: Kur’ân nedir, tarifi nasıldır?

Elcevap: On Dokuzuncu Sözde beyân edildiği ve sair Sözlerde ispat edildiği gibi, Kur’ân, şu kitâb-ı kebîr-i kâinatın bir tercüme-i ezeliyesi; ve âyât-ı tekvinîyeyi okuyan mütenevvi’ dillerinin tercümân-ı ebedîsi; ve şu âlem-i gayb ve şehâdet kitâbının müfessiri; ve zeminde ve gökte gizli

Ey nefis! Hayr-ı mahz olan vücudu sana giydiren Halık-ı Zülcelâl sana iştihâlî bir mide verdiğinden, Rezzâk ismiyle bütün mat'umâtî bir sofrâ-i nimet içinde senin önüne koymuştur. Sonra, sana hassâsiyetli bir hayat verdiğinden, o hayat dahi bir mide gibi rızık ister. Göz, kulak gibi bütün duyguların, eller gibidir ki, rûy-i zemin kadar geniş bir sofrâ-i nimeti o ellerin önüne koymuştur.

esmâ-i İlâhiyenin mânevî hazînelerinin keşşâfî; ve sutûr-u hâdisâtın altında muzmer hakâikın miftâhî; ve âlem-i şehâdette âlem-i gaybın lisânî; ve şu âlem-i şehâdet perdesi arkasında olan âlem-i gayb cihetinden gelen iltifatât-ı ebediye-i Rahmâniye ve hitâbât-ı ezeliye-i Sübhâniyenin hazînesi; ve şu İslâmiyet âlem-i mânevisinin güneşi, temeli, hendesesi; ve avâlim-i uhreviyenin mukaddes haritası; ve zât ve sıfât ve esmâ ve şuûn-u İlâhiyenin kavî-i şârihi tefsir-i vâzihî, bürhan-ı kâtı, tercümân-ı sâtı; ve şu âlem-i insaniyetin mürebbisi; ve insaniyet-i kübrâ olan İslâmiyetin mâ ve ziyâsı; ve nev-i beşerin hikmet-i hakikiyesi; ve insaniyeti saadete sevk eden hakiki mürşidi ve hâdisi; ve insana hem bir kitâb-ı şeriat, hem bir kitâb-ı duâ, hem bir kitâb-ı hikmet, hem bir kitâb-ı ubûdiyet, hem bir kitâb-ı emir ve dâvet, hem bir kitâb-ı zikir, hem bir kitâb-ı fikir, hem bütün insanın bütün hâcât-ı mâneviyesine mercî olacak çok kitapları tazammun eden tek, câmi' bir kitâb-ı mukaddestir. Hem, bütün evliyâ ve sıddikîn ve ürefâ ve muhakkikînün muhtelif meşreplerine ve ayrı ayrı mesleklerine, herbirindeki meşrebin mezâkına lâayk ve o meşrebi tenvir edecek ve herbir mesleğin mesâkına muvâfık ve onu tasvir edecek birer risâle ibraz eden mukaddes bir kütüphâne hükmünde bir kitâb-ı semâvidir.

Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın adıyla. De ki: And olsun, eğer bu Kur'ân'ın benzerini getirmek için insanlar ve cinler bir araya toplanıp da hepsi birbirine yardımcı olsalar, yine de onun benzerini getiremezler. (İsrâ Sûresi: 88.)

Sözler, s.331.

Ey nefis! Hayr-ı mahz olan vücudu sana giydiren Halık-ı Zülcelâl sana iştihâlî bir mide verdiğinden, Rezzâk ismiyle bütün mat'umâtî bir sofrâ-i nimet içinde senin önüne koymuştur. Sonra, sana hassâsiyetli bir hayat verdiğinden, o hayat dahi bir mide gibi rızık ister. Göz, kulak gibi bütün duyguların, eller gibidir ki, rûy-i zemin kadar geniş bir sofrâ-i nimeti o ellerin önüne koymuştur. Sonra, mânevî çok rızık ve nimetler isteyen insaniyeti sana verdiğinden, âlem-i mülk ve melekût gibi geniş bir sofrâ-i nimet, o mide-i insaniyetin önüne ve aklın eli yetişecek nisbette sana açmıştır. Sonra, nihaysiz nimetleri isteyen ve hadsiz rahmetin meyveleriyle tegaddî eden ve insaniyet-i kübrâ olan İslâmiyeti ve imânı sana verdiğinden, daire-i mümkinât ile beraber, Esmâ-i Hüsnâ ve Sıfât-ı Mukaddesenin dairesine şâmil bir sofrâ-i nimet ve saadet ve lezzet sana fethetmiştir. Sonra, imânın bir nuru olan muhabbeti sana vermekle, gayr-i mütenâhî bir sofrâ-i nimet ve saadet ve lezzet sana ihsan etmiştir. Yani, cismâniyetin itibâriyle küçük, zayıf, âciz, zelîl, mukayyed, mahdud bir cüz'sün. Onun ihsanıyla, cüz'î bir cüz'den, küllî bir küll-ü nurânî hükmüne geçtin. Zirâ, hayatı sana vermekle, cüz'iyetten bir nevi külliyete; ve insaniyeti vermekle, hakiki külliyete; ve İslâmiyeti vermekle, ulvî ve nurânî bir külliyete; ve mârifet ve muhabbeti vermekle, muhît bir nura seni çıkarmış.

Sözler, s.324.

SekizinciMukaddeme

(Temhid)

Şu gelen uzun mukaddemeden usanma. Zira nihyeti, nihayet derecede mühimdir. Hem de şu gelen mukaddeme her kemâli mahveden ye'si öldürür. Ve herbir saâdetin mayası olan ümidi hayatlandırır. Ve mazi başkalara ve istikbal bize olacağına beşaret verir. Taksime razıyız. İşte mevzuu, ebnâ-yı mâzi ile ebnâ-yı müstakbeli muvazene etmektir. Hem de mekâtib-i âliyyede elif ve bâ okunmuyor. Mahiyet-i ilim bir dahi olsa, suret-i tedrisi başkadır. Evet, mazi denilen mekteb-i hissiyatla, istikbal denilen medrese-i efkâr bir tarzda değildir.

Evvelâ: "Ebnâ-yı mazi"den muradım, İslâmların gayrisından onuncu asırdan evvel olan kurûn-u vusta ve ûlâdır. Amma millet-i İslâm, üç yüz seneye kadar mümtaz ve serfiraz ve beş yüz seneye kadar filcümle mazhar-ı kemaldır. Beşinci asırdan on ikinci asra kadar ben "mazi" ile tabir ederim, ondan sonra "müstakbel" derim.

Bundan sonra, mâlumdur ki, insanda müdebbir-i galip, ya akıl veya basardır. Tâbir-i diğerle, ya efkâr veya hissiyattır. Veyahut ya haktır veya kuvvettir. Veyahut ya hikmet veya hükûmettir. Veyahut ya müyûlât-ı kalbiyedir veya temayülât-ı akliyedir. Veyahut ya hevâ veya hüddâdır. Buna binaen görüyoruz ki: Ebnâ-yı mazinin bir derece safi olan ahlâk ve halis olan hissiyatları galebe çalarak gayr-ı münevver olan efkârlarını istihdam ederek şahsiyat ve ihtilâfat meydanı aldı. Fakat ebnâ-yı müstakbelin bir derece münevver olan efkârları, heves ve şehvetle muzlim olan hissiyatlarına galebe ederek emrine musahhar eylediğinden, hukuk-u umumiyenin hükümferma olacağı muhakkak oldu. İnsaniyet bir derece tecellî etti. Beşaret veriyor ki: Asıl insaniyet-i kübrâ olan İslâmiyet, sema-i müstakbelde ve Asya'nın cinanı üzerinde bulutsuz güneş gibi pertev-efşan olacaktır. Muhakemat, s. 31

Saltanat-ı efkârın icrâ-yı hasenesindedir ki: Hakaik-i İslâmiyetin güneşi, evham ve hayalât bulutlarından kurtulmuş, her yeri tenvire başlamıştır. Hattâ dinsizlik bataklığında taaffün eden adamlar dahi o ziyayla istifadeye başlamışlardır. Hem de meşveret-i efkârın mehasinindedir ki: Makasid ve mesalik, bürhan-ı kâti' üzerine teessüs ve her kemale mümidd olan hakk-ı sabitle hakaiki rapteylemesidir. Bunun neticesi: Batıl, hak suretini giymekle efkârı aldatmaz. Ey ihvan-ı Müslimîn!.. Hal, lisan-ı halle bize beşaret veriyor ki: Sırr-ı **الْحَقُّ وَرَهَقَ الْبَاطِلُ** -1- boynunu kaldırmış, elle istikbale işaret edip, yüksek sesle ilân ediyor ki: Dehre ve tabâyi-i beşere, dâmen-i kıyamete kadar hâkim olacak, yalnız âlem-i kevnde adalet-i ezeliyenin tecellî ve timsali olan hakikat-i İslâmiyettir ki, asıl insaniyet-i kübrâ denilen şey odur. İnsaniyet-i suğrâ denilen mehâsin-i medeniyet, onun mukaddemesidir. Görülmüyor mu ki: Telâhuktan neşet eden tenevvür-ü efkârla toprağa benzeyen evham ve hayalâtı, hakaik-i İslâmiyenin omuzu üzerinden hafifleştirmişdir. Bu hal gösteriyor ki, nücûm-u semâ-yı hidayet olan o hakaik tamamen inkişaf ve tele'lü' ve lem'a-nisar olacaktır. **يُوبِ الْأَعْدَاءِ** -2- Eğer istersen, istikbal içine gir, bak: Hakikatlerin meydanında hikmetin taht-ı nezaret ve murakabesinde, teslis içinde tevhidi arayanlar, safсата ederek asıl tevhid-i mahz ve itikad-ı kâmil ve akl-ı selim kabul ettiği akide-i hakla

İnsanda
müdebbir-i galip,
ya akıl veya
basardır. Tâbir-i
diğerle, ya efkâr
veya hissiyattır.
Veyahut ya haktır
veya kuvvettir.
Veyahut ya
hikmet veya
hükûmettir.
Veyahut ya
müyûlât-ı
kalbiyedir veya
temayülât-ı
akliyedir. Veyahut
ya hevâ veya
hüddâdır.

İmandaki
marifetullah ve
o marifetteki
muhabbetullahın
zevkini, sâfi
tarikât vasıtasıyla
anlamak; ve
o anlamakla
dünyanın vahşet-i
mutlakasından ve
insanın kâinattaki
gurbet-i
mutlakasından
kurtulmaktır.

mücehhez ve seyf-i bürhanla mütekallid olanlarla mübareze ve muharebe ederse, nasıl birden mağlûp ve münhezim oluyor!

Mubakemat, s.33.

Birincisi: İstikametli tarikât vasıtasıyla, saadet-i ebediyedeki ebedî hazinelerin anahtarları ve menşeleri ve madenleri olan hakaik-i imaniyenin inkişafı ve vuzuhu ve aynelyakin derecesinde zuhurlarıdır.

İkincisi: Makine-i insaniyenin merkezi ve zembereği olan kalbi, tarikât vasıta olup işletmesiyle ve o işletmekle sair letâif-i insaniyeyi harekete getirip netice-i fitratlarına sevk ederek hakikî insan olmaktır.

Üçüncüsü: Âlem-i berzah ve âhiret seferinde, tarikât silsilelerinden bir silsileye iltihak edip ve o kafil-i nuraniye ile ebedü'l-âbâd yolunda arkadaş olmak ve yalnızlık vahşetinden kurtulmak ve onlarla dünyada ve berzah-ta mânen ünsiyet etmek ve evham ve şübehâtın hücumlarına karşı onların icmâına ve ittifakına istinad edip, herbir üstadını kavî bir senet ve kuvvetli bir bürhan derecesinde görüp, onlarla o hatıra gelen dalâlet ve şübehâtı def etmektir.

Dördüncüsü: İmandaki marifetullah ve o marifetteki muhabbetullahın zevkini, sâfi tarikât vasıtasıyla anlamak; ve o anlamakla dünyanın vahşet-i mutlakasından ve insanın kâinattaki gurbet-i mutlakasından kurtulmaktır. Çok Sözlere ispat etmişiz ki, saadet-i dâreyn ve elemsiz lezzet ve vahşetsiz ünsiyet ve hakikî zevk ve ciddî saadet, iman ve İslâmiyetin hakikatindedir. İkinci Sözde beyan edildiği gibi, iman, şecere-i tûbâ-i Cennetin bir çekirdeğini taşıyor. İşte, tarikâtın terbiyesiyle o çekirdek neşvünemâ bulur, inkişaf eder.

Beşincisi: Tekâlif-i şer'iyedeki hakaik-i lâtifeyi, tarikatten ve zikr-i İlâhiden gelen bir intibah-ı kalbî vasıtasıyla hissetmek, takdir etmek-o vakit taate, suhre gibi değil, belki iştiyakla itaat edip ubudiyeti ifâ eder.

Altıncısı: Hakikî zevke ve ciddî teselliye ve kedersiz lezzete ve vahşetsiz ünsiyete, hakikî medar ve vasıta olan tevekkül makamını ve teslim rütbesini ve rıza derecesini kazanmaktır.

Yedincisi: Sülûk-ü tarikâtın en mühim şartı, en ehemmiyetli neticesi olan ihlâs vasıtasıyla, şirk-i hafiden ve riya ve tasannu gibi rezâilden hâlâs olmak ve tarikâtın mahiyet-i amelîyesi olan tezkiye-i nefis vasıtasıyla nefis-i emmârenin ve enâniyetin tehlikelerinden kurtulmaktır.

Sekizincisi: Tarikatte, zikr-i kalbî ile ve tefekkür-ü akli ile kazandığı teveccüh ve huzur ve kuvvetli niyetler vasıtasıyla âdetlerini ibadet hükmüne çevirmek ve muamelât-ı dünyeviyesini a'mâl-i uhreviye hükmüne getirip sermaye-i ömrünü hüsn-ü istimal etmek cihetiyle, ömrünün dakikalarını, hayat-ı ebediyenin sümbüllerini verecek çekirdekler hükmüne getirmektir.

Dokuzuncusu: Seyr-i sülûk-ü kalbî ile ve mücahede-i ruhî ile ve terakkiyât-ı mâneviye ile, insan-ı kâmil olmak için çalışmak; yani hakikî mü'min ve tam bir Müslüman olmak; yani, yalnız surî değil, belki hakikat-i imanı ve hakikat-i İslâmı kazanmak; yani, şu kâinat içinde ve bir cihette kâinat mümessili olarak, doğrudan doğruya kâinatın Hâlık-ı Zülcelâline abd olmak ve muhatap olmak ve dost olmak ve hâlil olmak ve ayna olmak

ve ahsen-i takvimde olduğunu göstermekle, benî Âdem'in melâikeye rüçhaniyetini ispat etmek ve şeriatın imanî ve amelî cenahlarıyla makamât-ı âliyye uçmak ve bu dünyada saadet-i ebediyeye bakmak, belki de o saadete girmektir.

مُسْجَانَكَ لِاعْلَمَ لَنَا الْاِمَا عَلَّمْتَنَا اِنَّكَ اَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ
-1-
اَللّٰهُمَّ صَلِّ وَسَلِّمْ عَلٰى الْغَوْثِ الْاَكْبَرِ فِي كُلِّ الْعُصُوْرِ وَالْقَطْبِ الْاَعْظَمِ فِي
كُلِّ الدُّهُوْرِ سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ الَّذِي تَظَاهَرَتْ حَشْمَةٌ وَّلَايَتُهُ وَمَقَامٌ مَّحْبُوْبِيَّتُهُ فِي
مِعْرَاجِهِ وَاَنْدَرَجَ كُلُّ الْوَلَايَاتِ فِي ظِلِّ مِعْرَاجِهِ وَعَلَى اِلٰهِ وَصَحْبِهِ اَجْمَعِيْنَ
اٰمِيْنَ وَالْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِيْنَ

-2-

1 "Seni her türlü noksandan tenzih ederiz. Senin bize öğrettiğinden başka bilgimiz yoktur. Muhakkak ki Sen, ilmi ve hikmeti herşeyi kuşatan Alîm-i Hakîmsin." Bakara Sûresi, 2:32.

2 Allahım! Bütün asırların gavs-ı ekberi ve bütün çağların kutb-u âzamı olan Efendimiz Muhammed'e ve bütün Âl ve ashabına salât ve selâm et-o efendimiz ki, Miracında haşmet-i velâyeti ve makam-ı mahbubiyeti tezahür etmiştir ve bütün velâyetler onun Miracının gölgesinde munderiç bulunmaktadır. Hamd, Âlemlerin Rabbi olan Allah'a mahsustur.

Mektubat, s.440-441.

"İçtihad kapısı açıktır. Fakat şu zamanda oraya girmeye maniler vardır"

İçtihad Risâlesi

Beş altı sene mukaddem, Arabî bir risâlede, içtihada dâir yazdığım bir mesele, iki kardeşimin arzularıyla, o meseleye dâir haddinden tecavüz edenin haddini bildirmek için, şu Söz, o mesele-i içtihadiyeye dâir yazıldı.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ
وَلَوْرُدُّوْهُ اِلَى الرَّسُوْلِ وَاِلَى اَوْلِيَ الْاَمْرِ مِنْهُمْ لَعَلِمَهُ الَّذِيْنَ يَسْتَنْبِطُوْنَهُ مِنْهُمْ

İçtihad kapısı açıktır. Fakat şu zamanda oraya girmeye altı mâni vardır.

Birincisi

Nasıl ki kışta, fırtınaların şiddetli olduğu bir vakitte, dar delikler dahi seddedilir; yeni kapıları açmak, hiçbir cihetle kâr-ı akıl değil. Hem, nasıl ki büyük bir selin hücumunda, tâmir için duvarlarda delikler açmak gark olmaya vesiledir. Öyle de, şu münkerât zamanında ve âdât-ı ecânibin istilâsı ânında ve bid'aların kesreti vaktinde ve dalâletin tahribâtı hengâmında, içtihad nâmiyle, kasr-ı İslâmiyet'ten yeni kapılar açıp duvarlarından muharriplerin girmesine vesile olacak delikler açmak, İslâmiyet'e cinâyettir.

İkincisi

Dinin zarûriyâtı ki, içtihad onlara giremez. Çünkü, katî ve muayyendirler. Hem, o zarûriyât küt ve gıdâ hükmündedirler. Şu zamanda terke uğru-

Nasıl ki kışta, fırtınaların şiddetli olduğu bir vakitte, dar delikler dahi seddedilir; yeni kapıları açmak, hiçbir cihetle kâr-ı akıl değil. Hem, nasıl ki büyük bir selin hücumunda, tâmir için duvarlarda delikler açmak gark olmaya vesiledir.

*Selef-i Sâlihîn
asrında ve o
zaman çarşısında
en mergub
metâ, Hâlık-ı
Semâvât ve Arzın
marziyâtlarını ve
bizden arzularını,
kelâmından
istinbât etmek ve
nur-u nübüvvet
ve Kur'ân ile,
kapatılmayacak
derecede açılan
âhiret âlemindeki
saadet-i ebediyeyi
kazandırmak
vesâilini elde
etmek idi.*

yorlar ve tezelzüldeyirler. Ve bütün himmet ve gayreti, onların ikâmesine ve ihyâsına sarf etmek lâzım gelirken, İslâmiyetin nazariyât kısmında ve selefîn içtihadât-ı sâfiyâne ve hâlisânesiyle bütün zamanların hâcâtına dar gelmeyen efkârları olduğu halde, onları bırakıp heveskârâne yeni içtihatlar yapmak, bid'akârâne bir hiyânettir.

Üçüncüsü

Nasıl ki, çarşıda mevsimlere göre birer metâ mergub oluyor, vakit bevakit birer mal revaç buluyor. Öyle de, âlem meşherinde, içtimâiyât-ı insaniye ve medeniyet-i beşeriye çarşısında her asırda, birer metâ, mergub olup revaç buluyor, sük'unda, yani çarşısında teşhir ediliyor; rağbetler ona celp oluyor, nazarlar ona teveccüh ediyor, fikirler ona müncezb oluyor. Meselâ, şu zamanda siyâset metâi ve hayat-ı dünyeviye'nin temini ve felsefenin revaçları gibi.

Ve Selef-i Sâlihîn asrında ve o zaman çarşısında en mergub metâ, Hâlık-ı Semâvât ve Arzın marziyâtlarını ve bizden arzularını, kelâmından istinbât etmek ve nur-u nübüvvet ve Kur'ân ile, kapatılmayacak derecede açılan âhiret âlemindeki saadet-i ebediyeyi kazandırmak vesâilini elde etmek idi.

İşte, o zamanda zihinler, kalpler, ruhlar, bütün kuvvetleriyle Yerler ve Gökler Rabbinin marziyâtını anlamaya müteveccih olduğundan, içtimâiyât-ı beşeriye'nin sohbetleri, muhâvereleri, vukuâtları, ahvâlleri ona bakıyordu. Ona göre cereyan ettiğinden, her kimin güzelce bir istidadı bulursa, onun kalbi ve fitratı, şuursuz olarak her şeyden bir ders-i mârifet alır. O zamanda cereyan eden ahvâl ve vukuât ve muhâverâtta taallüm ediyordu. Güyâ her bir şey ona bir muallim hükmüne geçip, onun fitrat ve istidadına, içtihadı bir istidad ihzârını telkin ediyordu. Hattâ o derece şu fitrî ders tenvir ediyordu ki, yakın idi ki, kisbsiz içtihadı kabiliyeti ola; ateşsiz nurlana. İşte, şu tarzda fitrî bir ders alan bir müstaid, içtihadı çalışmaya başladığı vakit, kibrit hükmüne geçen istidadı, nurun alâ nur sırrına mazhar olur; çabuk ve az zamanda müçtehid olurdu.

Ammâ şu zamanda, medeniyet-i Avrupa'nın tahakkümüyle, felsefe-i tabiiyenin tasallutuyla, şerâit-i hayat-ı dünyeviye'nin ağırlaşmasıyla, efkâr ve kulüb dağılmış, himmet ve inâyet inkısam etmiştir; zihinler mâneviyâta karşı yabânileşmiştir. İşte bunun içindir ki, şu zamanda birisi, dört yaşında Kur'ân'ı hıfzedip âlimlerle mübâhese eden Süfyân ibni Uyeyne olan bir müçtehidin zekâsında bulursa, Süfyân'ın içtihadı kazandığı zamana nispeten on defa daha fazla zamana muhtaçtır. Süfyân on senede içtihadı tahsil etmiş ise, şu adam yüz seneye muhtaçtır ki tahsil edebilsin. Çünkü, Süfyân'ın ibtidâ-i tahsil-i fitrîsi sinn-i temyiz zamanından başlar, yavaş yavaş istidadı müheyyâ olur, nurlanır; her şeyden ders alır, kibrit hükmüne geçer. Ammâ onun nazîri, şu zamanda-çünkü, zihni felsefede boğulmuş, akli siyâsete dalmış, kalbi hayat-ı dünyeviye'de sersem olmuş, istidadı içtihadı uzaklaşmış-elbette fûnûn-u hâzırada tevaggulu derecesinde, istidadı içtihad-ı şer'î kabiliyetinden uzaklaşmış ve ulûm-u arzıyede tefennünü derecesinde, içtihadın kabulünden geri kalmıştır. Onun için, "Ben de onun gibi zekîyim, niçin ona yetişemiyorum?" diyemez ve demeye hakkı yoktur ve yetişemez.

Dördüncüsü

Nasıl ki bir cisimde, neşv ü nemâ için, tevessü' meylî bulunur. O meyl-i tevessü' ise-çünkü dahildendir-vücut ve cisim için bir tekemmüldür. Fakat, eğer hariçte tevsî için bir meyl ise, o vücudun cildini yırtmaktır, tahrip etmektir; tevsî değildir. Öyle de, İslâmiyetin dairesine selef-i sâlihîn gibi takvâ-i kâmile kapısıyla ve zarûriyât-ı diniyenin imtisâli tarikıyla dahil olanlarda meylü't-tevessü' ve irâde-i içtihad bulunsa; o kemâldir ve tekemmüldür. Yoksa, zarûriyâtı terk eden ve hayat-ı dünyeviyeyi hayat-ı uhreviyeye tercih eden ve felsefe-i maddiye ile âlûde olanlardan olan o meylü't-tevsî ve irâde-i içtihad, vücut-u İslâmiyeyi tahrip ve boynundaki şer'î zincirini çıkarmaya vesiledir.

Beşincisi

Üç nokta-i nazar, şu zamanın içtihadâtını, arzıye yapar, semâvilikten çıkarıyor. Halbuki, şeriat semâviyedir; ve içtihadât-ı şer'îye dahi onun ahkâm-ı mestûresini izhâr ettiğinden, semâviyedirler.

Birincisi: Bir hükmün hikmeti ayrıdır, illeti ayrıdır. Hikmet ve maslahat ise, tercihe sebeptir, icâba, icada medâr değildir. İlet ise, vücuduna medârdır. Meselâ, seferde namaz kasredilir, iki rekât kılınır. Şu ruhsat-ı şer'îyenin illeti seferdir, hikmeti ise meşakkattir. Sefer bulunsa, meşakkat hiç olmasa da namaz kasredilir. Çünkü, illet var. Fakat, sefer bulunmasa, yüz meşakkat bulunsa, namazın kasredilmesine illet olamaz. İşte şu hakikatin aksine olarak, şu zamanın nazarı ise, maslahat ve hikmeti illet yerine ikâme edip, ona göre hükmediyor. Elbette böyle içtihad arzıyedir, semâvî değildir.

İkincisi: Şu zamanın nazarı evvelâ ve bizzat saadet-i dünyeviyeye bakıyor ve ahkâmları ona tevcih ediyor. Halbuki, şeriatın nazarı ise evvelâ ve bizzat saadet-i uhreviyeye bakar, ikinci derecede-âhirete vesîle olmak dolayısıyla-dünyanın saadetine nazar eder. Demek, şu zamanın nazarı ruh-u şeriatın yabânîdir. Öyle ise, şeriat nâmına içtihad edemez.

Üçüncüsü: *إِنَّ الصُّرُورَاتِ تَبِيحُ الْخَطُورَاتِ* kaidesi, yani, "Zarûret haramı helâl derecesine getirir." İşte şu kaide ise, küllî değil. Zarûret, eğer haram yoluyla olmamış ise haramı helâl etmeye sebebiyet verir. Yoksa, sû-i ihtiyârıyla, gayr-i meşrû sebeplerle zarûret olmuş ise, haramı helâl edemez, ruhsatlı ahkâmlara medâr olamaz, özür teşkil edemez. Meselâ, bir adam sû-i ihtiyârıyla, haram bir tarzda kendini sarhoş etse, tasarrufâtı ulemâ-i şeriatça aleyhinde câridir, mâzur sayılmaz. Tatlık etse, talâki vâki' olur. Bir cinâyet etse, ceza görür. Fakat, sû-i ihtiyârıyla olmazsa, talâki vâki' olmaz, ceza da görmez. Hem meselâ, bir içki mübtelâsı, zarûret derecesinde mübtelâ olsa da diyemez ki, "Zarurettir, bana helâldir."

İşte, şu zamanda zarûret derecesine geçen ve insanları mübtelâ eden bir beliyeye-i âmme sûretine giren çok umûrlar vardır ki, sû-i ihtiyârdan, gayr-i meşrû meyillerden ve haram muâmelelerden tevellüd ettiklerinden, ruhsatlı ahkâmlara medâr olup, haramı helâl etmeye medâr olamazlar. Halbuki, şu zamanın ehl-i içtihadı, o zarûrâtı ahkâm-ı şer'îyeye medâr yaptıklarından, içtihadları arzıyedir, hevesîdir, felsefidir; semâvî olamaz, şer'î değil. Halbuki, semâvât ve arzın Hâlıkının ahkâm-ı İlâhiyesinde tasarruf ve ibâdının

Şu zamanın nazarı evvelâ ve bizzat saadet-i dünyeviyeye bakıyor ve ahkâmları ona tevcih ediyor. Halbuki, şeriatın nazarı ise evvelâ ve bizzat saadet-i uhreviyeye bakar, ikinci derecede-âhirete vesîle olmak dolayısıyla-dünyanın saadetine nazar eder. Demek, şu zamanın nazarı ruh-u şeriatın yabânîdir. Öyle ise, şeriat nâmına içtihad edemez.

Selef-i Sâlihînin
müçtehidîn-i
izâmı, asr-ı
nur ve asr-ı
hakikat olan asr-ı
Sahabeye yakın
olduklarından,
sâfi bir nur alıp,
hâlis bir içtihad
edebilirler. Şu
zamanın ehl-i
içtihadı ise, o
kadar perdeler
arkasında ve
uzak bir mesafede
hakikat kitâbına
bakar ki, en vâzih
bir harfîni de zor
ile görebilirler.

ibâdâtına müdâhale ve o Hâlıkın izn-i mânevîsi olmazsa, o tasarruf, o müdâhale merduddur.

Meselâ, bâzı gâfiller, hutbe gibi bâzı şeâir-i İslâmiyeyi Arabîden çıkarıp her milletin lisânıyla söylemeyi iki sebep için istihsan ediyorlar.

Birincisi: “Tâ siyâset-i hâzıra avâm-ı Müslimîne de o sûretle tefhim edilsin.” Halbuki, siyâset-i hâzıra, o kadar çok yalan ve hile ve şeytânât, içine girmiş ki, vesvese-i şeyâtîn hükmüne geçmiştir. Halbuki, minber, vahy-i İlahînin tebliğ makamı olduğundan, o vesvese-i siyâsiyenin hakkı yoktur ki o makam-ı âliye çıkabilsin.

İkinci sebep: “Hutbe, bâzı suver-i Kur’âniyenin nasihatları anlaşılacak içindir.” Evet, eğer millet-i İslâm, İslâmiyetin zarûriyâtı ve müsellemtâtı ve mâlûm olan ahkâmını ekseriyet itibâriyle imtisâl edip yerine getirseydi, o vakit nazariyât-ı şer’iye ve mesâil-i dakîka ve nasâyih-i hafiyeyi anlamak için, bildiği lisân ile hutbe okunması ve suver-i Kur’âniyenin-eğer mümkün olsaydı-tercümesi belki müstahsen olurdu. Fakat, namaz, zekât, orucun vücûbu ve katl, zinâ ve şarabın haramiyeti gibi mâlûm olan ahkâm-ı kat’iye-i İslâmiye mühmel kalıyor. Avâm-ı nâs, onların vücûbunu ve haramiyetini ders almaya muhtaç değiller. Belki teşvik ve ihtar ile o ahkâm-ı kudsiyeyi hatırlatıp, İslâmiyet damarını ve imân hissini tahrik etmekle imtisâllerine teşvik ve tezkire ve ihtara muhtaçtırlar. Halbuki, bir âmî ne kadar câhil dahi olsa, Kur’ân’dan ve hutbe-i Arabiyeden şu meâl-i icmâliyeyi anlar ki: “Herkes ve bana mâlûm olan imânın rûkûnlerini ve İslâmiyetin umdelerini hatip ve hâfiz ihtar ediyor ve ders veriyor, okuyor” der; kalbinde onlara karşı bir iştiyak hâsıl olur. Acaba kâinatta hangi tâbirât var ki, Arş-ı âzamdan gelen Kur’ân-ı Hakîmin i’câzkârâne, müfehhimâne ihtarlarına, tezkirlerine, teşviklerine mukabil gelebilsin?

Altıncısı

Selef-i Sâlihînin müçtehidîn-i izâmı, asr-ı nur ve asr-ı hakikat olan asr-ı Sahabeye yakın olduklarından, sâfi bir nur alıp, hâlis bir içtihad edebilirler. Şu zamanın ehl-i içtihadı ise, o kadar perdeler arkasında ve uzak bir mesafede hakikat kitâbına bakar ki, en vâzih bir harfîni de zor ile görebilirler.

Eğer desen: “Sahabeler de insandırlar; hatâdan, hilâftan hâli olmazlar. Halbuki, içtihadâtın ve ahkâm-ı şeriâtın medârı Sahabelerin adâleti ve sîdkıdır ki, hattâ ümmet, ‘Sahabeler umumen âdildirler, doğru söylerler’ diye ittifak etmişler.”

Elcevap: Evet, Sahabeler ekseriyet-i mutlaka itibâriyle, hakka âşık, sîdkâ müştak, adâlete hâhişgerdirler. Çünkü yalanın ve kizbin çirkinliği, bütün çirkinliğiyle ve sîdkın ve doğruluğun güzelliği, bütün güzelliğiyle o asırda öyle bir tarzda gösterilmiş ki, ortalarındaki mesafe, Arştan Ferşe kadar açılmış, esfel-i sâfilindeki Müseylime-i Kezzâbın derekesinden âlâ-yı illiyyinde olan Hazret-i Peygamber Aleyhissalâtü Vesselâmın derece-i sîdkı kadar bir ayrılık görülmüştür.

Evet, Müseylime’yi esfel-i sâfilîne düşüren kizb olduğu gibi, Muhammedü’l-Emîn Aleyhissalâtü Vesselâmı âlâ-yı illiyyîne çıkaran sîdkıdır ve doğruluktur.

İşte, hissiyât-ı ulviyeyi taşıyan ve mehâsin-i ahlâkiyeye perestiş eden ve

şems-i Nübüvvetin ziyâ-i sohbetiyle nurlanan Sahabeler, o derece çirkin ve sukûta sebep ve Müseylime'nin maskaraâlûd müzahrafât dükkânındaki kizbe, ihtiyârıyla ellerini uzatmamak ve küfürden çekindikleri gibi, küfrün arkadaşı olan kizbden çekinmeleri ve o derece güzel ve medâr-ı fahr ve mübâhât ve mî'rac-ı suud ve terakkî ve fahr-i risâletin, hazîne-i âliyesinden en revaçlı bulunan ve şâşaa-i cemâliyle, içtimâât-ı insaniyeyi nurlandıran sıdk ve doğruluğa ve hakka-ve bilhassa ahkâm-ı şer'îye rivâyetinde ve tebliğinde-elbette ellerinden geldiği kadar tâlip ve muvâfık ve âşık olmaları katîdir, zarûrîdir, şüphesizdir.

Halbuki, şu zamanda, kizb ve sıdkın ortasındaki mesafe o kadar kısalmış ki, âdetâ omuz omuza vermişler. Sıdktan yalana (geçmek) pek kolay gidiliyor. Hattâ, siyâset propagandası vâsıtasıyla, yalancılık doğruluğa tercih ediliyor. İşte, en çirkin şey, en güzel şeylerle beraber bir dükkânda, bir fiyatla satılsa, elbette pek âli olan ve hakikat cevherine giden sıdk ve hak pırlantası, o dükkâncının mârifetine ve sözüne itimad edip, körü körüne alınmaz.

Hatime

Asırlara göre şeriatlar değişir; belki, bir asırda kavimlere göre ayrı ayrı şeriatlar, peygamberler gelebilir ve gelmiştir. Hâtemü'l-Enbiyâdan sonra, Şeriat-ı Kübrâsı her asırda, her kavme kâfi geldiğinden, muhtelif şeriatlara ihtiyaç kalmamıştır. Fakat, teferruâtta bir derece ayrı ayrı mezheblere ihtiyaç kalmıştır.

Evet, nasıl ki mevsimlerin değişmesiyle elbiseler değişir, mîzaçlara göre ilâçlar tebeddül eder; öyle de, asırlara göre şeriatlar değişir, milletlerin istidadına göre ahkâm tahavvül eder. Çünkü, ahkâm-ı şer'iyenin teferruât kısmı ahvâl-i beşeriyyeye bakar, ona göre gelir, ilâç olur.

Enbiyâ-i sâlîfe zamanında tabakât-ı beşeriye birbirinden çok uzak ve seciyeleri hem bir derece kaba, hem şiddetli ve efkârca ibtidâi ve bedeviyete yakın olduğundan, o zamandaki şeriatlar, onların haline muvâfık bir tarzda, ayrı ayrı gelmiştir. Hattâ, bir kıtada, bir asırda ayrı ayrı peygamberler ve şeriatlar bulunmuş. Sonra, âhîrzaman Peygamberinin gelmesiyle, insanlar, güyâ iptidâi derecesinden idâdiye derecesine terakkî ettiğinden, çok inkılâbât ve ihtilâtât ile, akvâm-ı beşeriye bir tek ders alacak, bir tek muallimi dinleyecek, bir tek şeriatla amel edecek vaziyete geldiğinden, ayrı ayrı şeriata ihtiyaç kalmamıştır, ayrı ayrı muallime de lüzum görülmemiştir. Fakat, tamamen bir seviyeye gelmediğinden ve bir tarz-ı hayat-ı içtimâiyede gitmediğinden, mezhebler taaddüd etmiştir. Eğer beşerin ekseriyet-i mutlakası bir mekteb-i âlînin talebesi gibi, bir tarz-ı hayat-ı içtimâiyeyi giyse, bir seviyeye girse, o vakit mezhebler tevhid edilebilir. Fakat, bu hal-i âlem, o hale müsaade etmediği gibi, mezâhib de bir olmaz.

Eğer desen: "Hak bir olur. Nasıl böyle dört ve on iki mezhebin muhtelif ahkâmları hak olabilir?"

Elcevap: Bir su, beş muhtelif mîzaçlı hastalara göre nasıl beş hüküm alır, şöyle ki: Birisine, hastalığının mîzâcına göre, su, ilâçtır; tibben vâcibdir. Diğer birisine, hastalığı için zehir gibi muzırdır; tibben ona haramdır. Diğer birisine, az zarar verir; tibben ona mekruhtur. Diğer birisine, zararsız

Asırlara göre şeriatlar değişir; belki, bir asırda kavimlere göre ayrı ayrı şeriatlar, peygamberler gelebilir ve gelmiştir. Hâtemü'l-Enbiyâdan sonra, Şeriat-ı Kübrâsı her asırda, her kavme kâfi geldiğinden, muhtelif şeriatlara ihtiyaç kalmamıştır. Fakat, teferruâtta bir derece ayrı ayrı mezheblere ihtiyaç kalmıştır.

*Ahkâm-ı İlâhiye,
mezheblere,
hikmet-i
İlâhiyenin
sevkiyle ittibâ
edenlere göre
değişir; hem, hak
olarak değişir ve
herbirisi de hak
olur, maslahat
olur.*

menfaat verir; tibben ona sünnettir. Diğer birisine, ne zarardır, ne menfaattir, âfiyetle içsin; tibben ona mübahtır. İşte hak burada taaddüd etti. Beşi de haktır. Sen diyebilir misin ki, “Su yalnız ilâçtır, yalnız vâcibdir, başka hükmü yoktur”?

İşte bunun gibi, ahkâm-ı İlâhiye, mezheblere, hikmet-i İlâhiyenin sevkiyle ittibâ edenlere göre değişir; hem, hak olarak değişir ve herbirisi de hak olur, maslahat olur. Meselâ, hikmet-i İlâhiyenin tensibiyle İmâm-ı Şâfiîye ittibâ eden, ekseriyet itibâriyle Hanefilere nispeten köylülüğe ve bedeviliğe daha yakın olup, cemaati bir tek vücud hükmüne getiren hayat-ı içtimâiye de nâkıs olduğundan, her biri bizzat dergâh-ı Kâdiü'l-Hâcâtta kendi derdini söylemek ve hususi matlûbunu istemek için, imam arkasında Fâtihayı birer birer okuyorlar. Hem, ayn-ı hak ve mahz-ı hikmettir. İmâm-ı âzama ittibâ edenler ekseriyet-i mutlaka itibâriyle, İslâmî hükümetlerin ekserisi o mezhebi iltizam etmesiyle, medeniyete, şehirliliğe daha yakın ve hayat-ı içtimâiye müstaid olduğundan, bir cemaat bir şahıs hükmüne girip, birtakım adam umum nâmına söyler; umum, kalben onu tasdik ve rabt-ı kalb edip-onun sözü umumun sözü hükmüne geçtiğinden, Hanefî mezhebine göre imam arkasında Fâtiha okunmaz. Okunmaması ayn-ı hak ve mahz-ı hikmettir.

Hem meselâ, mâdem şeriat tabiatın tecavüzâtına sed çekmekle onu tâdil edip nefis-i emmâreyi terbiye eder; elbette, ekser etbâi köylü ve nimbedevî ve amelelikle meşgul olan Şâfiî mezhebine göre, “Kadına temas ile abdest bozulur, az bir necâset zarar verir.” Ekseriyet itibâriyle hayat-ı içtimâiye giren, nimmedenî şeklini alan insanlar ittibâ ettikleri mezheb-i Hanefîye göre, “Mess-i nisvan abdesti bozmaz, bir dirhem kadar necâsete fetvâ var.”

İşte, bir amele ile bir efendiyi nazara alacağız. Amele, tarz-ı mâişet itibâriyle, ecnebî kadınlarla ihtilâta, temasa ve bir ocak yanında oturmaya ve mülevves şeylerin içine karışmaya mübtelâ olduğundan, sanat ve mâişet itibâriyle, tabiat ve nefis-i emmâresi meydanı boş bulup tecavüz edebilir. Onun için, şeriat onların hakkında, o tecavüzâta sed çekmek için, “Abdest bozulur, temas etme; namazını iptal eder, bulaşma” mânevî kulağında bir sadâ-i semâvî çınlattırır. Ammâ, o efendi, nâmuslu olmak şartıyla, âdât-ı içtimâiyesi itibâriyle, ahlâk-ı umumiye nâmına, ecnebî kadınlara temasa mübtelâ değil, mülevves şeylerle nezâfet-i medeniye nâmına kendini o kadar bulaştırmaz. Onun için, şeriat, mezheb-i Hanefî nâmiyle ona şiddet ve azîmet göstermemiş, ruhsat tarafını gösterip hafifleştirmiştir. “Elin dokunmuş ise, abdestin bozulmaz; hicab edip, kalabalık içinde su ile istincâ etmemenin zararı yoktur, bir dirhem kadar fetvâ vardır” der, onu vesveseden kurtarır.

İşte, denizden iki katre, sana misâl. Onlara kıyas et. Mîzan-ı Şâ'rânî mîzânıyla, şeriat mîzanlarını bu sûretle muvâzene edebilirsen, et.

Vehhabilik

Üçüncü Nükte

Meslekler, mezhebler ne kadar bâtil da olsalar, içinde ukde-i hayatiyesi hükmünde bir hak, bir hakikat bulunur. Eğer âsârına ve neticelerine hükmeden hak ve hakikat ise ve menfi cihetleri müsbet cihetlerine mağlûp ise, o meslek haktır. Eğer içindeki hak ve hakikat, neticelere hükmedemiyor ve menfi ciheti müsbet cihetine galebe ediyorsa, o meslek bâtildir. Onun ehli, ehl-i bid'a ve dalâlet olur.

İşte bu kâideye binâen, Âlem-i İslâm'daki ehl-i bid'a fırkalarına bakılırsa görülüyor ki, herbiri bir hakka istinad edip gitmiş. Fakat, menfi ciheti ya garaz, ya inat gibi bir sebeple, o mesleğin âsârı dalâlet hesâbına çalışmıştır. Meselâ, Şîalar Kur'an'ın emrine imtisâlen Ehl-i Beytin muhabbetini esas tutup, sonra intikâm-ı milliye cihetinden bir garaz gelerek, meşrû muhabbet-i Ehl-i Beytin âsârını zapt ederek; Sahâbe ve Şeyheynin buğzuna binâ edip, âsâr göstermişler; olan darb-ı meseline mâsadak olmuşlar.

Hem meselâ, Vehhâbiler ve Hâriciler ise, nusûs-u Şeriate ve sarîh-i âyâta ve zevâhir-i ehâdis istinad ederek hâlis Tevhîde münâfi ve sanemperestliği îmâ edecek herşeyi reddetmekliği kâide tutmuşlar. Fakat, birinci nüktedeki üç esasta beyân edilen sebepler cihetinden gelen menfi garazlar, onları haktan çevirip, dalâlete saptırmış ki, ifrat derecesinde tahribât yapıyorlar. Ve hâkezâ, Cebriye olsun, Mûtezile olsun, hangi fırka olursa olsun, böyle bir hakikati, mesleğinde görüp, onunla aldanıp, sonra dalâlete saplanır.

Her ne ise... Her bâtil bir mesleğin herbir ciheti bâtil olmak lâzım olmadığı gibi, herbir hak mesleğin dahi herbir ciheti hak olmak lâzım değildir. Bu binâen, sâdattan olan şerif i Mekke, Ehl-i Sünnet ve Cemaatten iken, zaaf gösterip, İngiliz siyasetinin Haremeyn-i Şerifeyne müstebidâne girmesine meydan verdi. Nass-ı âyetle küffârın girmesini kabul etmeyen Haremeyn-i Şerifeyni, İngiliz siyasetinin, Âlem-i İslâmı aldatacak bir sûrette, merkez-i siyâsiyesi hükmüne getirmesine yol verdiğinden, ehl-i bid'attan olan Vehhâbiler, hariçten medâr-ı istinad aramayarak, filcümle nimmüstakil bir siyaset-i İslâmiye takip ettiklerinden, şu cihette haklı olarak o gibi Ehl-i Sünnete galebe ettiler denilebilir.

Mektubat, 354

Dördüncü Nükte

Esbab tahtında vücuda gelen hâdiseler, o esbâbın hâlis malı değil. Belki asıl o hâdisenin hakiki sahibi kaderdir. Kader ise hikmet-i İlâhiye ile hükmeder. Öyle ise, bu Vehhâbi hâdisesine yalnız Vehhâbilerin Ehl-i Sünnete karşı müfritâne bir tecavüzü nazarıyla bakmayacağız. Belki Ehl-i Sünnet, bir sû-i hareketiyle kadere fetvâ vermiş ki, Vehhâbileri Ehl-i Sünnete taslît etmiş. Vehhâbiler zulmeder; çünkü, hem çok müfritâne, hem intikamkârâne, hem Hâricilik nâmına ettikleri için, cinâyet ediyorlar. Fakat, kader-i İlâhî, üç sebebe binâen adâlet eder:

Meslekler, mezhebler ne kadar bâtil da olsalar, içinde ukde-i hayatiyesi hükmünde bir hak, bir hakikat bulunur. Eğer âsârına ve neticelerine hükmeden hak ve hakikat ise ve menfi cihetleri müsbet cihetlerine mağlûp ise, o meslek haktır. Eğer içindeki hak ve hakikat, neticelere hükmedemiyor ve menfi ciheti müsbet cihetine galebe ediyorsa, o meslek bâtildir. Onun ehli, ehl-i bid'a ve dalâlet olur.

Şu asırda enâniyet
o derece dizgini
eline almış ki,
çok insanlar birer
küçük Firavun
ve birer küçük
Nemrud hükmüne
geçmişler.

· Birincisi: Hadîs-i sahîh ile sabih olan ziyâret-i kubûr ve makberis-
tana hürmet-i şer'îye sû-i istimâl edildi, gayr-i meşru hâdiseler zuhura
geldi. Husûsan evliyâların makberlerine karşı hürmet ise, mânâ-yı harfî
cihetiyle kalmadı, mânâyı ismî derecesine çıktı. Yani, sırf Cenâb-ı Hak
hesâbına makbul bir abdi olduğuna ve şefaatine ve mânevî duâsına mazhar
olmak için olan meşrû hürmetten ziyâde; o kabir sahibini âdetâ sahib-i
tasarruf ve kendi kendine medet verecek bir kudret sahibi tasavvur edip,
âmiyâne, câhilâne takdîs edildi. Hattâ o dereceye varmış ki, namaz kılma-
yanlar, o mâruf ve meşhur türbelere kurban kesip, ona yalvarıyordu. İşte bu
müfritâne hâl, kadere fetvâ verdi ki, o muharribi onlara musallat etsin. Fa-
kat, o muharrib dahi, onları tâdil etmek ve ifratlarını kırmak lâzım gelirken,
öyle yapmayıp, bilâkis o da tefrit edip köküyle kesmeye başladı. Elbette,
الظَّالِمُ سَيْفُ اللَّهِ يَنْتَقِمُ بِهِ ثُمَّ يَنْتَقِمُ مِنْهُ kâidesine mazhar olur. Onlar da sonra cezasını
bulurlar.

· İkincisi: Şu asırda maddî fikir galebe çalmış. Esbâb-ı zâhiriye, hakîki
telâkkî ediliyor. İnsanlar esbâba yapıyor. Eğer esbâb-ı zâhiriye bir âyine
hükmünden çıkıp nazar-ı dikkati kendisine celb etse, Tevhîd-i hakîkiye
münâfî olur. İşte, şu gâfil maddî asırdaki insanlar, mütedeyyin de olsa, esbâba
fazla sanılmalarına hikmet-i şer'îye müsaade etmiyor. İşte buna binâen,
evliyânın ve eâzım-ı İslâmiyenin türbelerine birer mukaddes ziyâretgâh na-
zarıyla bakmak, o hikmet-i şer'îyeye şu zamanda pek muvâfık düşmediğin-
den, kader-i İlâhî onu tâdil etmek istedi ki, bunları musallat etti.

· Üçüncüsü: Şu asırda enâniyet o derece dizgini eline almış ki, çok in-
sanlar birer küçük Firavun ve birer küçük Nemrud hükmüne geçmişler. İşte
ehl-i gaflet ve ehl-i dalâlet ve bu mağrur ehl-i enâniyet nazarında kıyâs-ı
binnefs olarak, eâzım-ı İslâmiyenin nâmdarlarını, hâşâ enâniyetle ittiham
ettiklerinden, hem o ehl-i gaflet ve dalâlet kendileri Allah'ı tanınadıkları
için, çok şeylere, çok zâtlara birer nevî rubûbiyet tahayyül ettikleri bir
hengâmda ve sanemperestliğin, başka bir nevi olan heykelperestlerin ve
sûretperestlerin gâyet müthiş bir riyâkârlık mânâsında olan şan ve şeref
peşinde koştukları bir zamanda, eâzım-ı İslâmiyenin türbelerine câhilâne
ve müfritâne bir sûrette avâmların takdîs derecesinde hürmetleri, elbette
hikmet-i şer'îye noktasında kader münâsîp görmedi ki; bu muharribleri
Ehl-i Sünnete taslit etti. Onlarla tâdil edecek. Fakat Vehhâbilerin seyyiât ve
tahribâtlarıyla beraber, medâr-ı şükran bir cihetleri var ki, o çok mühimdir.
Belki onların tahripkârâne olan seyyiâtlarına mukâbil o cihettir ki, onları
şimdilik muvaffak ediyor. O cihet de şudur ki: Namaza çok dikkat ediyor-
lar. Şeriâtın ahkâmına tatbîk-ı harekete çalışıyorlar. Başkaları gibi lâkaydlık
etmiyorlar. Güyâ dinin taassubu nâmına tecâvüz ediyorlar. Başkaları gibi
dinin ehemmiyetsizliğine binâen şeâir-i diniyeyi tahrip etmiyorlar. Hem,
Vehhâbilik az bir fırkadır. Koca Âlem-i İslâmın havz-ı kebirî içinde ya erir,
ya itidâle gelir; çünkü menbâi hâriçte değil ki, âlem-i İslâmı bulandırısın.
Menbâi hâriçte olsaydı, çok düşündürecekti...

Suâl: "İstibdat nedir; meşrûtiyet nedir?"

Cevap: İstibdat tahakkümdür, muâmele-i keyfiyedir, kuvvete istinad ile cebirdir, rey-i vâhiddir, sû-i istimâlâta gâyet müsâit bir zemindir, zulmün temelidir, insâniyetin mâhisidir. Sefâlet derelerinin esfel-i sâfilînine insanı tekerlendiren ve âlem-i İslâmiyeti zillet ve sefâlete düşürttüren ve ağrâz ve husûmeti uyandıran ve İslâmiyeti zehirlendiren, hattâ herşeye sirâyet ile zehrini atan, o derece ihtilâfâtı beyne'l-İslâm ikâ edip, Mütezile, Cebriye, Mürcie gibi dalâlet fırkalarını tevliid eden, istibdattır.

Evet, taklidin pederi ve istibdâd-ı siyâsinin veledi olan istibdâd-ı ilmîdir ki, Cebriye, Râfiziye, Mütezile gibi İslâmiyeti müşevveş eden fırkaları tevliid etmiştir.

Münazarat, s. 22

Azîz, muhterem kardeşim,

Evvelâ zâtınızın bir risâle kadar câmi' ve uzun ve müdekkikane hararetili mektubunuzu kemâl-i merakla okudum. Peşin olarak size bunu beyan ediyorum ki: Risâle-i Nur'un üstadı ve Risâle-i Nur'a Celcelûtiye Kasidesi'nde rumuzlu işârâtıyla pekçok alâkadarlık gösteren ve benim hakaik-ı îmâniyede hususî üstadım, Imâm-ı Ali'dir (r.a.). Ve **قُلْ لَا آسَأَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا إِلَّا الْمَوَدَّةَ فِي الْقُرْبَىٰ** -3- âyetinin nassıyla, Âl-i Beytin muhabbeti, Risâle-i Nur'da ve mesleğimizde bir esastır. Ve Vehhâbilik damarı, hiçbir cihette Nurun hakiki şâkirtlerinde olmamak lâzım geliyor. Fakat, mâdem bu zamanda zındıka ve ehl-i dalâlet ihtilâftan istifade edip, ehl-i îmânı şaşırıp ve şeâiri bozarak Kur'an ve iman aleyhinde kuvvetli cereyanları var; elbette bu müthiş düşmana karşı cüz'î teferruâta dâir medâr-ı ihtilâf münâkaşaların kapısını açmamak gerektir.

Hem, "Ölmüş insanları zemmetmeye hiç lüzum yok. Onlar dâr-ı âhirete, mahall-i cezâyâ gitmişler. Lüzûmsuz, zararlı, onların kusurlarını beyân etmek, emrolunan muhabbet-i Âl-i Beytin muktezâsı değildir ve lâzım da değildir" diye, Ehl-i Sünnet ve'-Cemaat, Sahâbeler zamanındaki fitnelere bahis açmayı men' etmişler. Çünkü Vâkıa-i Cemelde Aşere-i Mübeşşereden Zübeyr (r.a.) ve Talha (r.a.) ve Âişe-i Sıddıka (r.a.) bulunmasıyla, Ehl-i Sünnet ve'-Cemaat, o harbi, "İçtihad neticesi" deyip, "Hazret-i Ali (r.a.) haklı, öteki taraf haksız; fakat, içtihad neticesi olduğu cihetle, affedilir" derler.

Hem, Vehhâbilik damarı, hem müfrit Râfizilerin mezhepleri İslâmiyete zarar vermesin diye, Sıffin Harbindeki bâğilerden de bahs açmayı zararlı görüyorlar. Haccâc-ı Zâlim, Yezid ve Velid gibi heriflere ilm-i kelâmın büyük allâmesi olan Saadeddin-i Taftézânî, "Yezid'e lânet câizdir" demiş; fakat "Lânet vâciptir" dememiş, "Hayırdır ve sevâbı vardır" dememiş. Çünkü, hem Kur'an'ı, hem Peygamberi, hem bütün Sahâbelerin kudsî sohbetlerini inkâr eden hadsizdir. Şimdi onlardan meydanda gezenler çoktur. Şer'an bir adam, hiç mel'unlan hatıra getirmeyip lânet etmese, hiçbir zararı yok. Çünkü, zem ve lânet ise, medih ve muhabbet gibi değil; onlar, amel-i sâlihte dahil olamaz. Eğer zararı varsa daha fena.

*İstibdat
tahakkümdür,
muâmele-i
keyfiyedir, kuvvete
istinad ile cebirdir,
rey-i vâhiddir,
sû-i istimâlâta
gâyet müsâit
bir zemindir,
zulmün temelidir,
insâniyetin
mâhisidir.*

*Eimme-i Erbaa
ve Ehl-i Beytin
Eimme-i Isnâaşer
olarak Ehl-i
Sünnet, mezkûr
hakîkate müstenid
olan kanun-u
kudsiyeyi
kendilerine
rehber edip,
İslâmlar içinde
o eski zaman
fitnelerinden
medâr-ı bahs ve
münâkaşa etmeyi
câiz görmemişler.*

İşte şimdi gizli münâfıklar, Vehhâbîlik damarıyla en ziyâde Islâmiyeti ve hakikat-i Kur'âniyeyi muhâfazaya memur ve mükellef olan bir kısım hocaları elde edip, ehl-i hakikati Alevîlikle ittiham etmekle birbiri aleyhinde istimâl ederek dehşetli bir darbeyi Islâmiyete vurmaya çalışırlar, meydana geliyorlar. Sen de bir parçasını mektubunda yazıyorsun. Hattâ sen de biliyorsun; benim ve Risâle-i Nur'un aleyhinde istimâl edilen en tesirli vâsitayı hocalardan bulmuşlar. Şimdi Haremeyn-i Şerîfeyne hükmeden Vehhâbîler ve meşhur, dehşetli dâhîlerden Ibn-i Teymiye ve Ibnü' I-Kayyim-i Cevzî'nin pek acîb ve câzibedar eserleri İstanbul'da çoktan beri hocaların eline geçmesiyle, husûsan evliyâlar aleyhinde ve bir derece bid'alara müsaadekâr meşreblerini kendilerine perde yapmak isteyen, bid'alara bulaşmış bir kısım hocalar, sizin muhabbet-i Âl-i Beytten gelen ve şimdi izhârî lâzım olmayan içtihadınızı vesîle ederek, hem sana, hem Nur Şâkirtlerine darbe vurabilirler. Mâdem, zemmetmemek ve tekfir etmemekte bir emr-i şer'î yok, fakat zemde ve tekfirden hüküm-ü şer'î var. Zem ve tekfir, eğer haksız olsa, büyük zararı var; eğer haklı ise, hiç hayır ve sevap yok. Çünkü tekfire ve zemme müstehak hadsizdirler; fakat zemmetmemek, tekfir etmemekte hiçbir hüküm-ü şer'î yok, hiç zararı da yok.

İşte bu hakikat içindir ki; ehl-i hakikat, başta Eimme-i Erbaa ve Ehl-i Beytin Eimme-i Isnâaşer olarak Ehl-i Sünnet, mezkûr hakîkate müstenid olan kanun-u kudsiyeyi kendilerine rehber edip, İslâmlar içinde o eski zaman fitnelerinden medâr-ı bahs ve münâkaşa etmeyi câiz görmemişler; "Menfaatsiz; zararı var" demişler.

Hem, o harblerde, çok ehemmiyetli Sahâbeler nasılsa iki tarafta bulunmuşlar. O fitneleri bahsetmekte o hakiki Sahâbelere, Talha (r.a.) ve Zübeyr (r.a.) gibi Aşere-i Mübeşşereye dahi tarafgirâne bir inkâr, bir îtiraz kalbe gelir. Hatâ varsa da, tevbe ihtimâli kuvvetlidir. O eski zamana gidip lüzûmsuz, zararlı, Şeriat emretmeden o ahvâlleri tetkik etmekten ise; şimdi, bu zamanda bilfiil Islâmiyete dehşetli darbeleri vuran ve binler lânete, nefrete müstehak olanlara ehemmiyet vermemek gibi bir hâlet, mü'min ve müdakkik bir zâtın vazife-i kudsiyesine muvâfık gelemez. Hattâ, Sabri ile küçücük manâkaşanız, hem Risâle-i Nur'a, hakaik-ı îmâniyenin intişârına ehemmiyetli bir zarar verdiğini senden saklamam. Aynı vakitte burada hissettim; müteessir ve müteellim oldum.

Sonra, senin gibi ehl-i tahkik bir âlimin, Risâle-i Nur'a oraca ehemmiyetli bir hizmete vesîle olacak Sabri'nin oraya gelmesi, ikinizden büyük bir hizmet-i Nuriye beklerken, bilâkis üç cihetle Nura zarar geldiğini hissettim ve gördüm. "Acaba neden bu zarar olmuş?" diye düşünürken, iki üç gün sonra haber aldım ki, Sabri, mânâsız, lüzûmsuz, seninle münâkaşa etmiş; sen de hiddete gelmişsin. "Eyvah!" dedim. "Yâ Rab! Erzurum'dan imdâdına yetişen bu iki zâtın münâkaşasını musâlâhaya tebdil et" diye duâ ettim. Risâle-i Nur'un ihlâs lem'alarında denildiği gibi, "Şimdi, ehl-i îman, değil Müslüman kardeşleriyle, belki Hıristiyanın dindar rûhânileriyle ittifak etmek ve medâr-ı ihtilâf meseleleri nazara almamak, nizâ etmemek gerektir. "Çünkü, küfr-ü mutlak hücum ediyor. Senin, hamiyet-i dîniyen ve tecrübe-i ilmiyen ve Nurlara karşı alâkan sebebiyle senden ricâ ediyorum

---

ki, Sabri ile geçen mâcerayı unutmaya alış ve onu da affet ve helâl et. Çünkü o, kendi kafasıyla konuşmamış; eskiden beri hocalardan işittiği şeyleri, lüzûmsuz münâkaşa ile söylemiş.

Tarihçe-i Hayat, s. 435